

HELMEMÄND

Esmakordselt ilmunud ajakirjas „Looming“ nr 3/2005

Enne luukide avamist vaatas ta veel kord üle logiraamatu ja komiitri: ta tahtis olla kindel, et kõik jäljed on kustutatud. Olid küll Levinsoni tunnel, aegruumi tekitatud ussiauk, oli sulgunud ja tagasipääs retke alguspunkti peaaegu võimatu. Isegi kui ta oleks kasutanud ära kõik energiavaru, poleks ta jõudnud kaugemale XVI sajandist e.m.a., tõenäolikkult oleks aga pidanud peatuma kunagi varem. Aga see ei läinud talle enam korda. Ta ei tahtnud pääseda tagasi inimkonna ajalukku, kõige vähem veel oma aega.

Maastik, mida ta nüüd nägi, oli enam-vähem see, mida ta oli oodanudki näha. Selle maastiku pärast oli ta omal ajal tahtnud siia tulla, kuigi nüüd ei olnud see enam nii tähtis. Kuid korra tahtis ta siiski kõndida mööda jõekallast säääl kuskil metsa taga. Vaadata neid suuri liblikaid lendlemas selle õites põõsa ümber. Ning ehk näha teisi elavaid olevusi, keda ta ei olnud kunagi kohanud, kuid lootis siin kohata. Tal oli palju ülikeerulisi navigatsiooninstrumente, kuid tal oli veel midagi, tema päris kompass, teejuht läbi aegruumi labürintide, mida tema kaasaegsed olid nüüd asunud vallutama. Vähemalt nad arvasid, et suudavad seda. Kuid temal oli teha midagi olulisemat, tal oli üks ülesanne, kohustus, mis tuli täita. See oli kõige tähtsam, tegelikult ainult sellel oli tähtsust.

Tahtmatult pani ta käe taskusse: jah, see oli alles. Merevaigust kaelakee, ühes helmes mingi kärbsetaoline putukas. Tavaline merevaigutükike, mida aga oli õnnestunud lokaliseerida, leida täpne koht aegruumis, kust ta oli pärit, ja tema edasine tee, edasine saatus. Enne kui ta võeti vastu krononaudiks ja algasid treeningud, oli see olnud tema uurimisala ning sellega tegeles ta ka edasi. Uue aja teoreetilises füüsikas oli nüüd, nagu minevikuski, midagi müstilist. Lookuste, paikade teooria töötas välja hiilgav teoreetik, mees, kes oli sündinud Bhutani, *mahayana* buddhismi viimase kantsi väikeses külas ja tundis seetõttu hästi selle koolkonna paradoksaalset filosoofiat. Kui ta oli avaldanud oma teedrajavad tööd ja õpetanud mõned aastad Princetonis, oli ta jätnud Ameerikaga hüvasti ja pöördunud tagasi Aasiasse. Keegi ei teadnud täpselt, mis temast sai. Mõned olid kuulnud, et ta olevat jätkanud oma tööd teoreetilise füüsika alal kuskil eraldatud mägiloostris, kuhu olevat muretsenud väga täiuslikud superkompuutrid. Ta pidi töötama suure sünteesi kallal, luues vaimu ja mateeria ühtset teooriat, aluseks mingid muistsed buddhistlikud traktaadid. Kuid see võis olla lihtsalt legend, üks paljusid legende ja anekdoote sellest idamaa geeniusest.

Ta oli teda kord näinud: see oli siis, kui too pidas ühe oma harvade loengutest noorematele üliõpilastele. Loeng oli väga akadeemiline, bhutanlane mängis valemite ja võrranditega nagu tiigritaltsutaja tiigritega, näol lai lapsenaeratus. Ta rääkis küll ainult füüsikast, kuid alguses mainis üht India või Hiina filosoofi, kes olla väitnud, et kõik on kõiges. See kõlas veidi nagu Blake: universum liivateras ja taevas lilledöies. Bhutanlase idee oli, et see ütlus on suuresti õige. Igas esimes on uskmatal määral informatsiooni ülejäänud universumi kohta, kuigi me ei saa seda enamasti säält kätte seda rikkumata. Kuid mõnel juhul on see ometi võimalik. Lektor leidis, et see peab olema võimalik elusorganismide puhul, kellel on aegruumis orienteerumiseks kujunenud omad molekulaarsed mehhanismid. See tähendas, et iga loom ja taim, võib-olla isegi iga rakk on omamoodi täiuslik navigatsiooninstrument, mis iga hetk määrab oma koordinaate. Isegi kui me ei tea,

kus oleme ja mis on kell, teab meie keha seda ometi. Mõned tema kaastöötajad olidki hiljem leidnud mehhanismid, mille olemasolu ta oli ennustanud. See oli suur läbimurre, mis viis täiesti uue biofüüsika, elufüüsika sünnile ning ka rakendustele ja tõi viimaks tema, ühe esimese ajamasina piloodi siia.

Talle hakkas meeldima idee kõigest kõiges ja ta mõtles, kas ei oleks võimalik rakendada seda teooriat fossiilidele, kelles mõnel puhul võiksid olla säilinud nende „aegruumi logiraamatud“. Pärast õpingute lõpetamist liitus ta ühe uurimisrühmaga ja varsti sai temast korralik spetsialist paleofüüsika alal. See lubas tal hiljem, kui Aegruumi Agentuur käivitas oma suurejoonelise ajatänu-projekti, alustada viieaastast kroonauditreeningut ja saada üheks esimeseks inimeseks, kellel õnnestus tungida läbi minevikku olevikust-tulevikust lahutava barjääri.

Projekti algatas ja finantseeris tegelikult kompaniide konsortium, keda huvitas ennekõike see, mida nad nimetasid „aegruumi ressurside uurimiseks ja arendamiseks“. Laia levikuga pressis, mis oli suuresti samade kompaniide käes, avaldati palju entusiastlikke artikleid sellest, kuidas nüüd saab võimalikuks taasleida paleosoikumis või mesosoikumis kaduma läinud geene, saada kätte inkade või etruskide aardeid, enne kui need rööviti ja üles sulatati; teha kindlaks, mis juhtus viikingite kolooniatega Põhja-Ameerikas, või päästa mõned Aleksandria raamatukogu põlenud käsikirjadest. Säärased minevikust toodud aarded võiksid maksta miljardeid dollareid ja niimoodi tasuksid investeeeringud ajatänu end kiiresti.

Muidugi leidis projektil karne kriitikuid: mõned teadlased osutasid ohtudele, mida võib kaasa tuua mineviku mõjutamine. Kaoseteooria järgi võivad isegi pisikesed fluktuatsioonid, tühised sündmused viia väga tõsiste tagajärgedeni. Ökoaktivistide rühm avaldas oma veebilehel ühe XX sajandi teadusfantasti loo. Sääl on juttu sellest, kuidas ajaturist oma matkal astub kõrvale isoleeritud rajalt ning tapab liblika ürgmetsas, kust see rada läbi viib. Olevikku tagasi tulles leiavad turistid, et kõik on muutunud ja riiki valitseb verejanuline diktaator.

Sääraseid hoiatusi avaldasid aga ainult mõned akadeemilised ajakirjad või anarhistlike ja roheliste rühmade väljaanded, mida lugesid vaid nemad ise ja mida laiale lugejale määratud press täielikult ignoreeris. Tema ise oli lugenud suurt osa neist kirjutistest, kuid hoidis end tagasi ega rääkinud nendest. Veel vähem avaldas ta kahtlusi projekti suhtes. Ta oli lapsest saadik olnud üksildane mõtleja ega avaldanud enamasti oma sügavamaid mõtteid ja tundeid teistele.

Esimene eksperimentaalne lend ei läinud kuigi hästi. Õnneks suudeti küll tuua moodul ja raskesti haavatud krononaut tagasi ristsõdade-aegeest Palestiinast. Mees ei toibunud päriselt kunagi ja keeldus rääkimast sellest, mida ta oli kogenud. Tuli kasutada kõige paremate psühhiaatrite abi ja viimaks õnnestus teda hüпноosis rääkima panna. See, mis ta rääkis, oli nii jube, et isegi ajaloolased, kes olid lugenud kroonikute kirjeldusi tapatalgutest, kaotasid närvid.

Temagi oli tutvunud mehe jutustusega, mis ainult süvendas tema vastumeelsust maailma vastu, millesse ta oli sündinud, ja tema ammust igatsust pääseda sellest maailmast, vastumeelsust ja igatsust, mis vist olid sündinud siis, kui ta lapsena kuulas vanemate inimeste mälestusi viimasest suurest sõjast. Kuid kuhu põgeneda, kust leida varjupaika, kus oleks koht, kus inimesed ei piina ega tapa üksteist ja teisi loomi?

Lapsepõlvest saadik oli loomapiinamine ja loomade tapmine teinud talle väga haiget. Paar korda oli ta näinud, kuidas vanemad poisid lasevad õhupüssiga väikseid linde. Ta kaotas täiesti enesevalitsemise ja tormas milleski hoolimata endast tugevamatele kallale. Korra õnnestus tal püss enda kätte rabada ja vastu kivimüüri katki lüüa, teine kord peksti ta läbi ja jäeti parki lamama, nagu verine ja silmad pisa-rais. Pärast seda traumat sulgus ta rohkem endasse, hakkas hoolega varjama oma salajasemaid mõtteid, hirme ja unistusi. Juba keskkoolis leidis ta, et talle meeldivad loodusteadused, ning ta hakkas nendega innukalt tegelema. Ta alustas paleontoloogiaga, minnes säält edasi ökoloogiasse ja füüsikasse. Talle tundus, et need teadused näitavad võib-olla teed kuskile, kuhu ta igatses pääseda.

Noorukieas oli ta unistanud sellestki, et minna elama indiaanlaste või teiste pärismaalaste juurde kuskile ürgmetsa, kuid ta avastas üsna pea, et ei loodusrahvaid ega ürgmetsa ei ole enam olemas või siis eksisteerivad nad ainult Hollywoodi stiilis metslaste küladena, kus turistidele pakutakse eksootilist tantsu, eksootilisi roogasid ja vahel poolsalaja ka eksootilist seksi. Nädalavahetustel. Äripäevaldel aga indiaanlased, negriitid ja teised joovad, hulguvad ringi ja kaklevad isekeskis. Nad ei ole enam pärismaalased, loodusinimesed, vaid turismitööstuse töötajad, kelle taustaks ja keskkonnaks on metsakompaniide käest ostetud või renditud viimased ribakesed vihmametsa. See ei olnud tõesti mitte see, mida ihkas tema hing.

Tal oli vähe sõpru, kuigi ta võis vahel olla päris seltskondlik, käia kolleegidega baaris ja isegi tüdrukutele külge lüüa. Kuni ta kord kohtas tüdrukut ühelt Põhja-Euroopa maalt, mis oli minevikus olnud vaheldumisi Vene ja Saksa võimu all. Alguses ta ei olnud tüdrukuse armunud, nad käisid tantsubaaris ja veetsid koos mõne öö. Tema esimene mulje tüdrukust oli, et too on vaimustuses kõigest ameerikalikust, püüab rääkida inglise keelki teksase aktsendiga ja ütleb igal võimalikul puhul *fantastic*, *great* ja *marvellous*. Näis ka, et tüdruk on õnnelik, kuna saab endale ehtsast ameeriklasest kallima. Kuid siis ühel õhtul jäi mehe pilk pidama kaelakeele, mida tüdruk kandis, õigupoolest ühele merevaiguhelmele selles ja putukale helmes. Ta oli ikka mõelnud, et juveelid, ehted, sõrmused ja muu selline on märgid, et neil on tähendus. Kui tüdruk oli pannud kaela merevaiguks, pidi sellelgi olema tähendus. Ja nii kutsus ta tüdruku tantsubaari asemel hoopis väikesesse itaalia kohvikusse ja palus, et ta räägiks oma keest.

Nad jäid kohvikusse kauaks istuma. Algul rääkis rohkem tüdruk, kõigepäält keest, siis iseendast, siis rääkis tema ise, tundes oma üllatuseks, et on esimest korda kohanud inimest, kes on valmis teda nii tähelepanelikult kuulama. Jah, kaelakee oli märk, märk temale: ta oli selles peaaegu kindel, kuigi ei uskunud midagi sellest okultistlikust surimurist, mis lokkas kampustes.

Tüdruk oli natuke tema moodi: ülitundlik ja üksildane lapsest saadik. Ta rääkis, et oli ikka tunnud sügavat kurbust kõige ja kõigi pärast, oli tunnud, et elu ja maailm on uskumatult kaunid, ent ka tumatult võikad – inimeste kannatuste ja rumaluse tõttu. Ta süda oli aina valutanud, ta oli mõelnud enesetapust, kuid siis leidnud, et võib selle edasi lükata, ning otsustanud, et püüab olla nagu teised, elada normaalset noore inimese elu, kas või selleks, et teistest (ning ka endast) aru saada.

Ning, nagu ta lisis natuke süüdlaslikult, natuke kelmilt naerata-des, ta oli oodanud märki, oodanud, et midagi juhtuks, et ta kohtaks kedagi, kes suudaks talle seletada seda, mida ta vahepeäl oli nii valulise selgusega tajunud, oskamata seda nimetada teisiti kui maailma salapäraseks.

Sellest õhtust pääle olid nad lahutatamad. Kolm kuud hiljem nad abiellusid ja kolisid väiksesse korterisse säälsamas kampuse lähedal. Naine täiendas end meditsiinis – tema meelest pidanuks see olema kõigepealt teadus inimeste kannatusest – ja tema lõpetas oma dokto-ritööd paleofüüsikas, mille sisu ta nüüd rõõmuga oma noorele naisele seletas, tundes ikka ja jälle rõõmu sellest, kui hoolega too teda kuulas ja kui häid küsimusi oskas esitada.

„Kas siis näiteks on võimalik minna ja leida üles puu, kus see minu merevaigutüki kõrbes veel sipleb värskes vaigus?“ päris naine.

Mees arvas, et teoreetiliselt peaks see olema võimalik. Siis rääkis naine talle loo, mida oli kuulnud oma vanavanaemalt, rannakülalt pärit naiselt. Lugu käis ühe nende varasema esiema kohta. Too naine oli noore neiuna äkitselt surnud. Ta heitis magama, aga ei ärrganud hommikul enam üles.

Naine pandi kirstu ja inimesed istusid toas surnut valvates, kui keegi märkas aknal õõlilikat, kes meeletehnikult püüdis sisse saada. See inimene oli võib-olla kuulnud vanu jutte, igatahes läks ta ja tegi akna lahti. Lõplikas sai sisse, lendas otseteed surmu näole ja kadus. Siis hakanud naine äkki hingama, avanud silmad, ja nähes, et lamab

kirstus, mille ümber põlevad küünlad, pistnud karjuma ja appi hüüdma. Matused jäid ära, hiljem naine abiellus ja tal oli hulk lapsi. Ta rääkis teistele oma elamustest: ta näinud imelikku und, käinud paljudes võõrastes paikades, ka ühes suures linnas mitusada versta lõuna pool, kirjeldas uhkeid maju ja kirikuid sääl. Kuigi ta ei olnud tolles linnas varem käinud, olevat inimesed, kes sääl olid käinud, tema kirjeldatud paigad ära tunnud. Hiljem olevat kohalik pastor lasnud naisel oma unenägu jutustada ja selle isegi üles kirjutanud, kuid tema käsikiri olevat kaduma läinud, ja nii mäletati seda lugu ainult suguvõsas.

„Mõnikord ma mõtlen, et see kõrbes sääl merevaigus on ka kellegi hing,“ ütles naine talle kord õhtul sängis. „Aga kas see ei saa olla minu enda hing? See mõte tundub absurdne, aga kas ei saa viimati hing, vähemalt mõnikord, ületada aja ja ruumi piirid?... Kallis, tead sa, kui minuga peaks midagi juhtuma, kas sa siis võiksid mu hinge säält merevaigust välja päästa?“

See polnud tõsine jutt, nagu enamik õiseid üksteise kaisus räägitud jutte. Kuid mehele jäi see meelde.

Järgmisel suvel nad sõitsid naise kodumaale ja elasid paar nädalat tema kodukülas, talumajas, mille ta isa oli ümber ehitanud suvekoduks. Nad ei olnud enam talupojad, olid kuni pensionileminekuni töötanud ja eland päälinnas. Mehele koht meeldis: põhjamine meri oli jahe ja hall, inimesed tõsised ja vähese jutuga. Nad võisid istuda koos tunde, vahetades vaid paar sõna. Ta mõttes, kas need randlased pole vahest kõige napisõnalisemad inimesed maailmas, kuid tal puudus võrdlusmaterjal, et teha järeldusi. Kuigi nad olid napisõnalisel, oli neil ometi oma keel, mis – nagu talle seletati – ei olnud suguluses ühegi Lääne-Euroopa keelega ja mis vähemalt naise ja tema ema suus kõlbas väga kaunit. Naine luges talle selles keeles kirjutatud luuletusi ja tõlkis neid nii hästi kui oskas. Talle jäi meelde üks luuletus, mille naine oli kindlasti sisu pärast valinud. Sääl pihtis autor, kelle nime ta ei suutnud meelde jätta, oma igatsust kadunud puude, jääaja-eelse floora järele, ja lõpetas oma luuletuse otsekui manamisega: *tulle tagasi*

metasekvoia, tule tagasi helmemänd. Niisugune kadund maailma tagasiühkamine mõjus omal ajal kindlasti veidi ülepingutatult. Nüüd aga, lookuste teooria ja ajarändude ajal, oli kadunud liikide introductseerimine minevikust saamas võimalikuks ja selle ümber käisid juba vaidlused. Kõige problemaatilisem oli muidugi muistsete hiidloomade – dinosauruside ja mammutite toomine tänapäeva maailma, mida mõned entusiastid tuliselt pooldasid, kaineamad teaduseinimesed aga ohtlikuks ja lubamatuks pidasid. Ta ise suhtus asjasse skeptiliselt, arvates, et on unistusi, mis peaksid jääma unistusteks, ja muinasjutte, mis ei peaks saama tõeks. Naine ütles, et huvitava kombel oli tolle helmemänniuletuse autor ise kirjutanud sel teemal esse, kus ta väitis enam-vähem sedasama: „inimkonna iidsete unistuste“ täitumine toovad kaasa soovimatuid, mõnikord lausa hukatuslikke tagajärgi. Ta ei saand jätta murelikult mõtlemata ajarändude projektile, mille heaks ta oli oma uurimistööga tahtmatult pinda valmistanud. Kuid teiselt poolt oli ta oma töös jõudnud ka tulemustele, mille võinuks olla hoiatav väärtus neile, kes jaksavad ja soovivad asja üle järele mõelda. Kuid aegruumi ressursside ekspluateerimiseks valmistuvatelt kompaniidelt oli lootusetu oodata ettevaatlikkust: halastamatu konkurents sundis neid kiirustama ja riskima. Uue aja ärimaailmas tuli kõigepäält tegutseda, hää! juhul oli pärast aega mõelda.

Mees oli huvitatud muusikast ja mängis veidi klaverit, kuid tema peetumuseks oli kohalik rahvas unustanud oma traditsioonilise muusika. Noored kuulasid pääsajalikult anglo-ameerika poplaule, vanaema laulud, säälhulgas ka omaaegsed patriootilised meloodiad, mis olid inspireerinud rahvuslikku iseseisvusliikumist, olid saksa laulude mugandused.

Ta püüdis õppida natuke keelt, mis tundus aga väga keeruline; nii ta otsustas tegelda sellega järgmisel aastal, kui doktoritöö valmis ja neil rohkem aega. Nad mõtlesid, et katsuvad osta säälsamas mõne vana talumaja ning enda jaoks välja ehitada. Siis oleks neil ja lastel – laste saamisegi olid nad mehe doktoritöö valmimist oodates edasi

lükkanud – alati koht, kus olla. Võib-olla leiaksid nad sää! maal isegi mingi töö; kui ta suudab keele ära õppida, võiks ta külalisprofessorina ülikoolis paleofüüsikat õpetada. Naise meelest oleks nii maja ostmise kui loengud nende kohalikus väikses ülikoolis ilus tegu. Neil oli rahvas veel küllalt vaene, eriti päälinnast kaugel, ja seda ära kasutades otsisid naabermaadelt tulnud inimesed rannakülades krunte ja maju.

„See on siis nüüd kapitalistlik okupatsioon,“ ütles naine. „Mulle tundub, et see on veel ohtlikum kui natslik või kommunistlik okupatsioon. Müüdnud maad ei saa me vist enam kunagi tagasi ja ometi on see meie maa, maa, mille pärast meie esivanemad on nii palju higi ja verd valanud ...“

Ta sai sellest aru ja oli kindel, et saab aidata. Ta saab kindlasti hää! palgaga koha kuskil ülikoolis ja suudab pakkuda mõne kena talumaja eest sama hää! hinda kui mõni Rootsi kaupmees või Saksa pensionär. Ta teadis, et on valmis naise hääks tegema ükskõik mida.

Järgmisel kevadel kaitses ta doktoritööd ja nad otsustasid, et võtavad puhkust ja on terve suve naisevanemate pool rannakülas. Naine sõitis ära juba juuni algul, mees pidi jääma veel nädalaks-paariks, et töösaju korraldada, ning siis naisele järele sõitma. Kui ta oli naise lennujaama sõidutand, leidis ta, et merevaigust kaelakee on jäänud koju öölauale. Kui naine kodumaalt helistas, ütles mees, et leidis kaelakee. Naine vastas, et kaelakee on tema hing ja ta arvab, et hingel on mehe käes julgem olla.

Eriti pärast kahe aasta eest juhtunud jubedaid lennukirõve, kui õhujõudude hävitajad pidid kaks reisilennukit alla tulistama ja üks seda teinud piloot hiljem end tappis. Ta lubas naisele, et hoiab tema hinge hästi.

Nädal hiljem, kui ta parajasti istus kompuutri ees, lõpetades kokkuvõtet oma tööst ühele populaarsele teadusajakirjale, helises telefon. Võõras hää! teatas talle keivas inglise keeles, et naine oli kodukülas poodi sõites auto alla jäänud. Skandinaavlasest autojuht olnud purjus. Naine viidi lennukiga ülikooli haiglasse ja lebab sää! koomas. Mees

helistas reisibüroosse, tellis pileti esimesele lennule üle Kopenhaageni, jättis sõna instituudi juhatajale ja sõitis lennujaama. Kui ta intensiivra- vi palatisse jõudis, oli naine veel elus, aga teadvuseta. Ta istus õõ otsa naise voodi juures, merevaigust kaelakee pihus. Hommikul naine suri.

Tema põrm tuhatati, ta oli kord mehele öelnud, et ei tahaks, et teda maetakse; mees puistas tuha merre ja sõitis tagasi Ameerikasse. Kui ta oli nädalapäevad üksi kodus istund, otsustas ta, et ei võta enam unetablette, mõeldes, et niiviisi on tal ehk rohkem lootust naist unes näha. Naine tuligi, naeratas ja ütles, et ta ei muretseks, küllap nad veel kunagi kohtuvad. „Ruumi ja aja kiuste,“ nii ta ütles. „Ära unusta mu hinge vabaks lasta,“ olid ta viimased sõnad mehele.

Pärast seda unes kohtumist hakkas mees toibuma ja pöördus vä- hehaaval oma uurimistöo juurde tagasi. Kui Aegruumi Agentuur käi- vitas ajarännu-projekti, oli ta juba hääs vormis. Nii vähemalt paistis teistele. Psühholoogid, kes jälgisid ja intervjuerisid taotlejaid, jäid temaga rahule ja kinnitasid projektijuhile ning kolleegiumile, et mees on oma probleemidest üle saanud, tasakaalus ja hää motivatsiooniga. Kolleegid ei märganud tema käitumises midagi iseäralikku: ta suht- les nendega lahedalt, ei keeldund vahel väikesest dringist ja mõnikord isegi flirtis kohalikkude tüdrukutega. Drinkide ega tüdrukutega ei saa- nud muidugi minna eriti kaugele: treeningute ajal kehtis range distsip- liin ja suurema osa ajast ei käinud nad keskusest väljas. Kummatigi võis ta jätkata oma uuringuid fossiilide lokaliseerimise alal; komitees istuvatele suurärimeestele see meeldis. Nii sai ta oma merevaigutükist ja kärbsest selles kätte kõik olulise informatsiooni.

Ta pidi minema lennule üksinda. Ajamoodul kahele oleks olnud liiga keeruline ja kallis ehitada. Esimene missioon, kuhu ta saadeti, oli puhteksperimentaalne: ta pidi uurima mõnd kiirekasvulist väljasurnud sekvoialiiki, mida võib-olla tasuks minevikust ära tuua ja reintrodut- seerida, ning tooma kaasa seemneid ja võimaluse korral väikesi tai- meksi katsestandikute rajamiseks. Oli ka muid ülesandeid, mis olid päämiselt seotud lennu endaga. Üks suur turismifirma oli huvitatud

sellest, et ta tagasi tulles annaks neile hääd nõu tulevase Juura-pargi rajamisel.

Oma tegelikke eesmärke ei avaldanud ta kellelegi.

Õhk, mida ta nüüd hingas, oli niiske, soe ja okaspuulõhnaline. Talle tulid meelde Washingtoni ja Briti Kolumbia elupuumetsad, kuigi siin oli lõhn tugevam. Seda oli hää hingata pärast päevi konditsioneer- ritud õhuga kitsas moodulis. Tal oli kaasas kaart, elektrooniline loka- lisaator (osalt tema enda konstrueeritud) ja laserpüstol. Pärast tuleb ta veel tagasi teiste asjade järele. Aga enne tuleb minna ja leida puu. Ja natuke niisama ringi vaadata.

Ta ronis moodulist välja. Maad katsid paks sammal ja sõnajalad. Ta oli maandund väikesel välul. Kaks hiiglasuurt puud olid ümber kuk- kunud, jättes endast vaba ruumi, mida veel polnud hõivanud pöösad ja noored puud, kuigi ta nägi pisikesi seemikuid igal pool. Enamasti olid need pehmeokkalised okaspuud, vististi nulusid ja sekvoiad, aga võib-olla ka midagi muud. Mõnd puud tundis ta ju ainult nime jär- gi paleobotaanika raamatutest ja mõnd ei tunnud paleobotaanika raamatutki.

Mooduli maandumine oli loomad vist eemale peletand. Nüüd nad hakkasid tagasi tulema. Paar pasknääri-taolist lindu laskus langend puutüvele, orav tuli välja oma urust ja seiras teda silmadega. Ta kont- rollis veel oma asukohta ja hakkas minema. Ei pasknäärid ega orav lii- kunud paigast. Jõe poole, kuhu ta tahtis minna, viis loomarada. Küllap käisid loomad seda mööda jõe ääres joomas.

Botaanika ja ornitoloogia olid teda alati huvitanud, kuid see, mida ta nägi, oleks ka kõige erudeeritumale bioloogile liig olnud. Linnud, oravad, rotid ja mingid loomad, kes meenutasid ühekorruga minia- tuurseid hobuseid ja sigu, ei kartnud teda üldse – nii sai ta neid sega- mata lähedalt vaadata ja muidugi said ka nemad samamoodi vaadata teda. Korra pidi ta rajalt kõrvale astuma, et lasta läbi salgakest hirvi. Siis, just enne, kui ta jõudis jõeni, nägi ta mõõkhambulist tiigrit. See oli väiksemat liiki loom, kuigi ilmselt küllalt tugev, et tappa hirve. Või

temasugust inimest. Tiiger tuli vastassuunast ja jälle pidi ta metsloomale teed andma. Ta ei olnud enam looduse valitseja, vaid lihtsalt üks paljusid keskmise suurusega loomi. Tiiger seisatas viivuks, nuusutas õhku, vaatas tema poole ja sörkis edasi. Ta mõtles, kas loom ei tunnud tema vastu huvi sellepärast, et ei olnud nälgine, või siis oli mees tiigri tavalistest saakloomadest liiga erinev. Küllap tal oli kiskja nima jaoks ka väga tugev ja kummaline lõhn. Plastik, kemikaalid ja inimese keha lõhnasid kindlasti hoopis teistmoodi kui kõik, millega tiiger oli seni kokku puutunud.

Jõgi oli laiem, kui ta oli kujutlenud, ja taamal paistis isegi päikesepaistes sädelev meri, mille soolast lõhna tuul sõõrmetesse tõi. Ta pööras paremale ja läks mere poole. Jõekaldal ei olnud rada, nii pidi ta ronima üle langenud puude või minema neist kaarega mööda. Mõned – ilmselt sooküpressid ja sekvoiad – olid tõelised hiiglased. Neid kasvatas jõe ääres palju, oli ka suuri sõnajalgu ja palme või isegi palm-lehikuid, tal ei olnud tahtmist lähemalt uurida, kummaga on tegemist. Ümberringi, nii vees kui maa peal oli ohtralt linde, mõnd sõandanuks ta kutsuda pardiks – need ujusid jões oma pesakondadega. Vees võis silmata suuri kalu. Kalad paistsid teda küll kartvat: võib-olla oli neil olnud tegemist mingite teiste kahejalgsete kalaküttidega. Õhk oli täis sirinat, sidinat, kisa ja kriiskamist. Kõrvu ei kostnud ühtki tuttavat linnulaulu, talle tuttavaid laululinde ei olnud vahest veel olemaski. Ülal kõrgel tiirutas paar kotkaid.

Suur puu kasvas jõe ääres väikesel kingul, tema ümber loksasid sõnajalad ja mingid lilled, mida ta ei osanud määrata. Ta võttis taskust luubi. Õnneks pidi putukas, keda ta otsima oli tulnud, olema päris madalal, nagu näitasid rehkendused. Ja rehkendused olid õiged. Kärbes oli sääli. Ta oli isegi värviline: must oranžiga nagu mesilased ja herilased. Kuid ta oli kärbes, tal oli vaid kaks tiiba. Kolm jalga ja üks tiib olid vaigus kinni, ta rabeles meeletehnikult, et lahti saada, aga ei saanud. Mees võttis taskust noa ja vabastas kärbe koos suure vaigupii-saga puukoorelt. Jah, see pidi olema *Pinus succinifera* – helmemänd,

merevaigumänd. Nende mändide vaigupiisku kandis jõgi merre ja meres sai neist aegamööda merevaik.

Tal oli kaasas pisike pudelike piiritusega ja näputäis vatti. Ettevaatlikult vabastas ta ühe kärbe jala teise järel, puhastas piiritusega ja tegi siis sedasama tiivaga. Tiib ei olnud katki. Algul ei jaksand kärbes lennata, võib-olla oli ta piiritusest natuke purjus, kuid siis sirutas tiibu ja lendas minema.

Ta võttis taskust kaelakee. Merevaiguhelmes kumas sama soojalt kui enne, kuid putukat selles enam ei olnud, see oli jäljetult kadunud. Ta istus kivile ja vaatas ringi. Nüüd oli ta süda rahulik. Kaugel eemal, võib-olla juba riimvees, nägi ta delfine ujumas ja vahetevahel veest välja hüppamas. Ülal tiirutas juba rohkem kotkaid. Jah, ta tuleb varsti siia tagasi, enne aga tuleb meelest lahti saada. Ta sulges korraks silmad, et paremini kuulda looduse häält. Linnulaul oli teistmoodi kui tema maailmas, kuid metsakohin (või oli selles ka natuke merekohinat) oli samasugune kui kümneid miljoneid aastaid hiljem.

Tagasiteel, just enne, kui ta pöördus loomade rajale, kuulis ta metsa vahelt raskete sammude müdinat. Ta jäi seisma ja nägi neid: karvased väikesed elevandid, võib-olla mastodonid. Nemadki tulid jõe äärde jooma. Ühel, kes ilmselt oli emane, oli kaasas väike poeg. Ta ei saanud takistada loomakest vette jooksmast, sääli pladistamast ja pasundamast ja viimaks teise kalda poole ujumast. Nüüd tõttas ka emaelevant vette, ujus pojale järele ja temast ette, takistades oma keha taga tal kaugemale ujuda. Siis tulid mõlemad kaldale tagasi, raputades vett karvakasukast. Äkki jäi emasloom seisma, tõstis kõrva üles ja muutus selgelt rahutuks. Teisedki loomad jäid kuulatama ja asusid siis ringi ümber elevandipoja. Neil oli ka põhjust nii teha: meeski silmas nüüd mõõkhambulise tiigri hiilivat kogu põõsaste vahel. Elevandid hakkasid pasundama ja jalgedega trampima. Tiiger sai aru, et teda on märgatud, jättis hiilimise, tõstis päa üles, mörgas pettunult ja lonkis sabaga vehkides sõnajalatihnikusse. Mehele ei pöörand loomad üldse tähelepanu. Tema ei kuulunud siia, tema ei mänginud selles mängus

kaasa. Jah, see, mida ta nägi, oli paradiis. Paradiis, kus pole rahu – umbes selline oli ühe Amasoonia pärismaalastest rääkiva raamatu päälkiri, mida ta oli lapsena lugenud. Kuid inimestele on kõik paradiisid suletud, hää! juhul võime neid mõne aja eemalt vaadata.

Ta ronis moodulisse ja kontrollis veel kord suunda. Moodul pidi lendama tegevasse vulkaani paigas, millest hiljem sai Atlandi ookean, ja langema kraatrisse. Kuumus on sääl küllalt intensiivne, et kõik sulaks ja põleks ära, nii et tulevikus, tema ajas ei leia keegi enam midagi. Ta võttis märkmiku ja väikese karbikese, pistis need kotti ja kirjutas siis ekraanile viimase käsu.

„Kas soovid tõesti saata mooduli punkti TULEMAEGI?“ küsis pardakompuuter. Ta kirjutas kaks korda JAH, lülitas taimeri sisse ja ronis luugist välja. Kolm minutit hiljem, kui ta oli juba ohutus kauguses, startis masin kõrvulukustavalt üürates. Mees jälgis teda pilguga, kuni ta kadus taevasinasse, ja hakkas siis astuma tuldud rada puu juurde tagasi.

Elevandid olid ikka sääl ja neist veidi eemal märkas ta nüüd suurt naljakat looma, kes esimesel hetkel meenutas gorillat; tema pää oli aga palju väiksem. Ta taipas, et loom ei ole ahv, vaid suur laiskelajas. Aegamööda sirutas too käpa, haaras kinni väikese palmi tüvest, mille otsas kasvasid viljad, ning painutas need suuni.

Ta võttis seljast oma piloodijaki, laotas selle puu alla maha, istus sinna, selg vastu tüve, ja otsis kotist taskukalendri. Sääl oli naise foto, kleebitud selle kuupäeva lehele, kui nad olid istunud Itaalia kohvikus.

„Ma tegin, mida sa mul palusid teha,“ ütles ta. Siis võttis ta karbist kaks tabletti ja pistis suhu. Tal ei tulnud kaua oodata, uimasus tuli varsti. Vaade jõele, metsale ja taamal sillerdavale merele hakkas segunema teiste piltidega. Siis ta nägi naist. Naine astus välja puude vahelt, seljas tuttav punane kampsun, tuli tema juurde, pani talle käe õlale ja ütles:

„Aja ja ruumi kiuste ... Lähme siis.“

See oli viimane, mis ta nägi ja kuulis.

Pruunikas karvane loom, kes nägi välja nagu väike karu, oli tulnud uurima, kas puu all lebav loom on surnud ja kuidas ta võiks maitsta. Ta puudutas maaslamajat käpaga: too liigutas natuke ja häälitises nõrgalt. Ju siis oli loom veel elus ja võis olla ohtlik. Kindlam oli jääda ootama, kuni ta enam ei hinga ega liiguta. Sureval loomal oli kummaline lõhn, kuid karu oli harjunud sööma isegi lagunevaid korjuseid, nii ei olnud lõhn talle probleem. Veidi eemal istusid kaks väikest kassi moodi loomakest. Nemadki ootasid, kindlad, et karu jätab midagi ka neile.